

Város a periférián

1872 őszén az országgyűlés megszavazta a XXXVI. tc.-t, Pest—Buda—Óbuda és a Margitsziget egyesítését „Buda-Pest főváros” névvel. A városrészek egyesítésének centenáriuma alkalmából az ország fővárosa méltóképpen akar ünnepelni. Ebből az ünnepségsorozatból mi is ki akarjuk venni részünket. Lapunkban két cikksorozat fog a jövőben fővárosunkkal foglalkozni. Az egyik a város történetét vizsgálja fel, míg a másik az egyházi élet kialakulását ismerteti.

Szeretem ezt a várost. Szűkebb hazám, szülőföldem, munkahelyem. Itt tanultam jární, a magyar szót, a betűvetést, itt tanultam imádkozni. Itt izlelgettem a históriát, mert ennek a városnak minden szöglete történelmet lehel. Almodozásaimban összevetem a százados réz-, acél- és kőmetsetek egy síkba merevült, mozdulatlan világát a mai lüktető élettel. A tornyokat, kupolákat eligazítom s átemelem a mai város forgatagába.

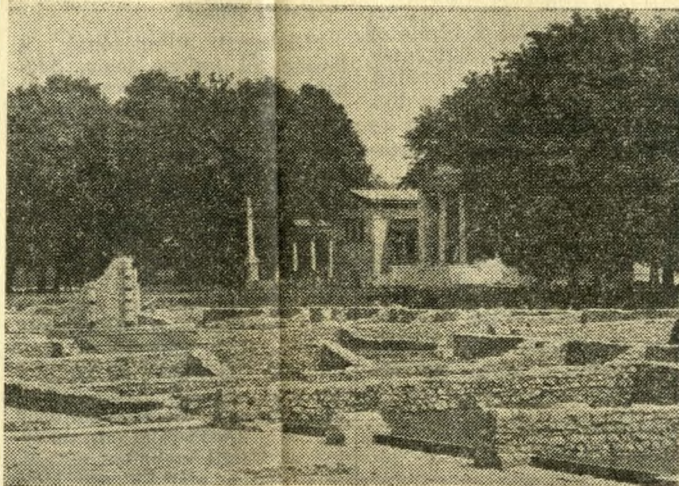
Ezt a várost újra, meg újra fel kell fedezni. Hihetetlenül sok arca van. Nemcsak a krónikák szükséztű adatait kell kisillabizálni és rávetíteni a sokszorosan elpusztult és újjaépült városra, hogy felismerjük egyes helyeit, de az eleven város is mindig más. Ennek az „óriásnak” különös anatómiája van. De megfigyeltem, néha fáradt. Ilyenkor únozt az arca, mint egy 19. század végi megsárgult fényképé. Máskor fiatalos, tele van erővel, vitalitással. Így zsbonghattak egykor a kereskedők a Duna-parti piacokon, sűrűve portékáik között. Ma így lüktet az élet az építkezéseken, átalakításokon. És talán sehol, a világon nem olyan jellemző a négy évszak, mint itt, Budapesten. Ezt is fel kell fedezni ugyanúgy, mint macskaköveit, poros fáit, tereit, lakóházait, parkjait, középületeit.

Ennek a városnak nincs mitológiai eredete. Ide már nem jutottak el az Olympos, vagy az északi titokzatos erdők istenei, hogy várost alapítsanak. Még a vén Ister sem vetett ki habjaiból sellőket, hogy Pest főenyén, vagy Buda erdeiben tanyájt üssenek. A magyar csodaszarvas sem botlott meg a

Gellérthegy szikláiban, hogy a magyar őstörténet városalapítását elindítsa. Szentek se váltaltak védnökséget, mint Velencében, vagy Rómában, amikor az első kövek közé magyar

sány vezényszava, rekedtes éneklése és káromkodása.

Domitianus császár (Kr. n. 81—96) mintegy 6000 főből álló, nehéz fegyverzetű légiót vezényelt ide. Ez a létszám hol

Római kori emlékek romjai Aquincumban

élet költözött. Ez a város lassan, évszázadokon keresztül fejlődött. Elpusztították háborúk, leégett, összedöntötte a haragos Duna szennyes áradata, de mindig újraépült, újraszületett. Ez az újraszületés egyetlen mitológiája.

De álmodjuk magunkat vissza abba az időbe, amikor az első civilizált város már itt pihegett néhány km-re a mai city-től. Négy évszázadon keresztül a római birodalom perifériáján, kezdetben vályog házakban, földsáncok mögött, majd városiasodott körülmény között kőházakban és erődítményekben védte a város a roskadozó birodalmat. Ma egy rommező tanúskodik egy letűnt világ szépségéről és civilizációjáról. A túristát, ha az Óbuda fölötti Aquincum feltárt maradványai között gépkocsijával elsuhan, megcsapja a kétezzer éves múlt levegője. A motorok zúgásába belevegyül a védelemre ide-rendelt légió katonáinak har-

csökkent, hol növekedett, aszerint, hogy mennyire veszélyeztették a birodalmat a Duna bal partján kőszáló barbár törzsek. A béke éveit alatt virágzásnak indult Aquincum, Pannónia fővárosa. Septimus Severus császárt éppen a pannóniai csapatok juttatták trónra. A hálás császár 194-ben „colonia” ranggal látta el, s 202-ben személyesen is ellátogatott a városba.

Eközben Aquincum a tartományok városai között nem is utolsó rangot vívott ki magának. Csodálatos fekvése, természeti adottságai, — hő és egyéb források (Aquincum vizet városát jelenti) — s mindenekfelett a Duna vonzóvá tette nemcsak a rómaiak előtt, de a környező népek előtt is, akik szívesen telepedtek le védelmet nyújtó falai között. A 3—4. században lakossága elérte a 16 ezret, amely abban az időben igen jelentékeny szám volt. A légiók katonái lezserelésük után maguk is győ-

keret eresztettek. Igaz, a szolgálati idő 20—25 év volt a rómaiaknál, s így mint meglett férfiak kezdhettek a családalapítás és a polgári foglalkozás megindításához. Róma az „obsitosokhoz” nem volt szűkmarkú. A volt katonák a város környékén földhöz jutottak és megteremtették a gyümölcs- és szőlőkultúra alapjait.

A város rendelkezett mind-azokkal az előnyökkel, amelyekkel a birodalom hasonló célt szolgáló városa. Színháza (amphiteatruma) kettő is volt, templomaikban imádhatták Jupitert és Mithrast. Vezetősége, polgárai és katonái egyaránt szép palotákban, a polgárság anyagi lehetőségének megfelelően szintén ragyogó villákban lakott. A katonaság sorsa már nem volt ilyen rózsás. Barakkokban, táborokban tanyázott s a civilizáció áldásait csak akkor élvezhette, ha „veterán” lett és beilleszkedett a polgári társadalomba.

Az utcák esatornáza voltak, köz-, és magánfürdőkkel rendelkeztek, sportlétesítményeik voltak. A városban külön ipari és kereskedő negyed volt. Gyártottak üveget s importálták az ókor „porcelánját”, az ún. „terra sigillata” kerámiát. Színházukban orgonakoncertet hallgathattak az a 13 ezer néző, akit befogadott. A felszínre került feliratok sok titkot árultak el, de megkerült maga az orgona is.

Aquincum hanyatlása egybeesik a római birodalom összeomlásával. A város ugyan 240-ben leégt, de 260-ig újra felépítik. E század végén a közigazgatás átkerül Pécsre, Sophianumba. Tk. meg sem éri a birodalom bukását, mert a periférián fekvő várost a vandál csapatok korábban elpusztították. Róma nem tudott védelmet nyújtani annak a városnak, amely őt védte századokon keresztül. 409-ben már Pannoniában is megszűnt a római korszak.

A periférián fekvő város a föld alá került s csak a 19. századtól kezdték felderíteni és napvilágra hozni emlékeit. De helyén lassan új város virágzott ki. Ez a város azonban már nem a periférián feküdt.

dr. Rédey Pál